

PATINA

Damijan Kljajič

Muzej KC Ivana Napotnika Velenje

“VELEJČAN”

Humoristični list iz leta 1911

Za proučevanje preteklosti nekega kraja so zelo pomemben in dragocen vir časopisi, iz katerih se da poiskati marsikateri zanimiv podatek. Poleg osrednjih slovenskih časopisov, ki so pokrivali celoten teritorij današnje Slovenije (*Slovenski gospodar*, *Slovenski narod*, *Jutro*, *Slovenec*, *Slovenski poročevalec*, *Ljudska pravica*, *Delo*, *Večer* itd.), so zelo pomembni tudi lokalni časopisi, ki so poročali skoraj izključno le o lokalnih temah. Za Šaleško dolino nimamo podatkov, da bi pred drugo svetovno vojno redno izhajal lokalni časopis, tako da smo omejeni le na proučevanje osrednjeslovenskih časopisov. V naši neposredni bližini so v Celju izhajali različni časopisi, kot sta recimo *Nova doba* in *Deutsche Wacht*, ki so precej poročali tudi o dogajanjih v naših krajih. Po drugi svetovni vojni je bil v Celju ustanovljen časopis *Nova pot*, ki je poročal o dogodkih v celjski regiji; nasledil ga je *Savinjski vestnik*, ki se je kasneje preimenoval v *Celjski vestnik* in nato v *Novi tednik*.

Prvi časopis, ki se je pri svojem poročanju omejil le na Šaleško dolino pa je bil *Velenjski Rudar*, ki so ga ustanovili leta 1953. Prva številka časopisa, ki je bil pravzaprav *glasilo sindikata rudnika Velenje*, je izšla 1. januarja 1953. V prvem uvodniku so zapisali, "da ne bodo pozabili pisati o vsem, kar je važno za naše materialno in kulturno življenje v okviru naše občine" ter da bodo v tem časopisu "poskrbeli tudi za zabavo."

Prvi urednik *Velenjskega Rudarja* je bil Zdenko Furlan, ki je bil hkrati tajnik Rudnika, animator Svobode, režiser amaterskega gledališča in še kaj. Časopis je izhajal enkrat mesečno, konec leta 1957 pa je začasno prenehal izhajati. 30. aprila leta 1960 so časopis ponovno obudili v življenje, iz njegovega prvotnega imena pa izpustili prilastek "velenjski" - poslej se je imenoval *Rudar*, še vedno pa je bil glasilo "delovnega kolektiva Rudnika Velenje", čeprav je vseskozi pisal tudi o problemih in dogajanjih na celotnem področju Šaleške doline. Časopis je v začetku izhajal občasno, od svoje 5. številke dalje, ki je izšla maja 1961, pa je izhajal enkrat mesečno in v zelo različnem obsegu. Urednikovanje *Rudarja* je nekaj časa vodil Jože Kirn, od oktobrske številke leta 1961 dalje pa ga je urejeval Jože Tekavec. - 17. aprila 1965 je izšla prva številka *Šaleškega rudarja*, kot se je časopis imenoval poslej. Njegov ustanovitelj je bil Izvršni odbor

SZDL Velenje, izhajal pa je štirinajstdnevno. V ustanovitveni dokument so zapisali tudi sledeče:

"Poleg tega, da bo Šaleški rudar seznanjal bralce z dogodki v občini, bodo tudi delovne organizacije informirale, na posebnih straneh časopisa, svoje člane o vsem, kar je pri njih novega." Za glavnega in odgovornega urednika je bil imenovan Ljuban Naraks. Leta 1972 so se v uredništvu Šaleškega rudarja odločili, da spremenijo ime časopisa v *Naš čas*, kot se časopis imenuje še danes. S 4. številko *Našega časa*, ki je izšla 16. marca leta 1973 pa je časopis iz štirinajstdnevnik postal tednik.

Faksimile *Velejčana*, 1911

Da pa imamo tudi v Velenju kljub vsemu vsaj nekoliko tradicije pri izdajanju svojih časopisov, nam priča izvod časopisa "Velejčan", ki je izšel 13. avgusta leta 1911. Gre za humoristični časopis, ki pravzaprav ni pravi časopis, ampak bolj bilten na štirih straneh (s teksti in ilustracijami). O tem časopisu pa žal ne vemo

veliko. Izvod tega časopisa hrani Andrej Grebenšek. Našel ga je v zapuščini svojih prednikov, vendar o njegovem izvoru nima podatkov. O obstoju tega časopisa so nekateri stari Velenjčani sicer seznanjeni, vendar je Grebenškov izvod zaenkrat edini, ki se je ohranil.

Časopis *Velejčan* je (bil) zelo zanimiv zaradi tekstov, ki so pisani v narečni "velenjščini", zaradi ilustracij in opisov dogodkov, ki odslikavajo družabno in siceršnje življenje v Velenju in Šaleški dolini v začetku 20. stoletja. Tekst je napisan z roko, razmnožen pa s pomočjo "šapirografa" (originalni tekst je bil napisan na papirju, ki je bil nato s posebnimi kemikalijami odtisnjen najprej na kožo in nato s pomočjo ustreznih barv zopet na papir), s katerim so lahko razmnožili največ okoli 100 izvodov (na koncu teksta je zato tudi navedeno "*tisk akcijska tiskarna Chappirograph*").

Ali je časopis izhajal redno, občasno ali pa je morda izšel le enkrat samkrat, je zaenkrat še uganka. Kot urednik časopisa je na zadnji strani naveden "*Bakec iz Št. Ilja*", ki bi morda lahko bil oskrbnik Velenjskega gradu - Jernej Povh; zaradi kajenja pipe so ga Velenjčani namreč klicali *Bakec*, imel pa je tudi posestvo v Šentilju pri Velenju.

Jernej Povh je bil znan velenjski šaljivec in je morda zares bil urednik *Velejčana*.

V letih med vojno so v Velenju večkrat natisnili novoletne kronike, ki so jih imenovali "*Velenjske gasilske puščice*". Skoraj vse je pripravil Rudolf Obu iz Velenja in jih na silvestrovo sam tudi prebral. V teh kronikah so obdelali vse pomembnejše dogodke minulega leta, se malo ponorčevali iz znanih Velenjčanov in skoraj obvezno "prereševali" vse velenjske obrtnike.

Čeprav ne gre za čisto prave časopise, so izvodi *Velejčana* in *Velenjskih gasilskih puščic* vendarle odličen vir za proučevanje lokalne zgodovine in hkrati tudi dediščina, na kateri je posredno zraslo naše lokalno glasilo *Naš čas*.

Objava *faksimila* časopisa *Velejčan* v Šaleških razgledih pa naj bo spodbuda, da poiščemo še kakšen izvod tega humoričnega lista in poizvemo kaj več o njegovi zgodovini.